

Date: 25th March-2025

**ДАВЛАТ ХИЗМАТЧИСИНИНГ ШАХСИЙ РИВОЖЛАНИШИ ВА УНДА
ОИЛА МУҲИТИНИНГ ТАЪСИРИ**

Наврўзов Шухрат Кудратович

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги

Давлат хизматини ривожлантириш

агентлиги Бош инспектори

Жамиятда тараққиёт ва барқарорликка эришишда давлат хизматчилари марказий ўрин тутади. Давлат идораларида фаолият кўрсатувчи мутахассислар сиёсий қарорларни амалга ошириш, аҳоли манфаатларини ҳимоя қилиш, ҳуқуқий базани ривожлантириш, макроиқтисодий дастурлар ишлаб чиқиш каби муҳим вазифаларни бажарадилар. Буларни муваффақиятли адо этиш эса кўп жиҳатдан давлат хизматчисининг шахсий салоҳияти, билим даражаси, ахлоқий фазилатлари ва руҳий барқарорлиги билан бевосита боғлиқ.

Шахсий ривожланиш тушунчаси кенг қамровли бўлиб, инсондаги ақлий, ахлоқий, эмоционал, жисмоний ҳамда маданий-эстетик қобилиятларининг узлуксиз такомиллашувини англатади [Аъзамова, 2018]. Давлат хизматчисининг шахсий ривожланиши учун эса оила муҳим негиз бўлади. Оиладаги муносабатлар, ота-она тарабияси, миллий кадриятлар, очик сўзлашув, бир-бирини тушуниш, ҳамжиҳатлик каби жиҳатлар шахсда мустаҳкам асослар яратади. Шу тариқа, оилада жорий этиладиган тартиб-қоидалар, анъаналар, кучли ахлоқий муҳит давлат хизматчисининг касбий фаолиятида ҳам намоён бўлади.

Ушбу мақолада давлат хизматчисининг шахсий ривожланиши тушунчасининг назарий жиҳатлари, унда оила муҳитининг таъсири, оилада тарбияланган ахлоқий кадриятлар билан касбий фаолиятда қай даражада боғлиқлиги ҳақида сўз боради. Шунингдек, шахсий ривожланишни рағбатлантириш йўналишида оила институти муҳимлиги ҳақида илмий фикр-мулоҳазалар тақдим этилади.

Шахсий ривожланиш тушунчаси бир гуруҳ психологик, педагогик ва социологик назариялар томонидан турлича изоҳланади. Бироқ умумий маънода шахсий ривожланиш – бу инсоннинг ақлий салоҳияти, ахлоқий сифати, руҳий барқарорлиги, жисмоний саломатлиги, ижтимоий муносабатларни йўлга қўйиш қобилияти каби барча жабҳаларда изчил такомиллашиб бориши демакдир [Ҳамидов, 2019]. Давлат хизматчисининг шахсий ривожланиши касбий малака билан бир қаторда ахлоқий фазилатлар, жамоа билан самарали ишлаш, баҳс-мунозарада ечим топиш, жамоатчилик билан мулоқот чоғида ўзида ўзи ишончни сақлаб қолиш каби кўникмаларни ҳам ўз ичига олади.

Давлат хизматчисининг шахсий ривожланиши жамиятда халқ ишончини қозониш, раҳбарият топшириқларини сидқидилдан бажариш, ҳуқуқий бўшлиқларни аниқлаш, эзгу ташаббуслар билан чиқиш каби соҳаларда ўз аксини топади. Шу боис, бу ривожланиш бир пайтнинг ўзида:

- Ахлоқий-маънавий камолот: ҳалоллик, масъулиятлилик, фидойилик;

Date: 25th March-2025

- Професионал компетенция: ҳуқуқий билимлар, сиёсатшунослик, иқтисодий тушунчалар, технологиялардан фойдалана олиш;
- Коммуникация кўникмалари: жамоа билан ишлаш, муомала маданияти, очиқлик, ташкилотчилик;
- Лидерлик фазилатлари: ташаббускорлик, қарорлар қабул қилиш, жамоани бирлаштириш каби компонентларни ҳам қамраб олади [Назаров, 2020].

Оилада ота-она намунаси боланинг, кейинчалик ёш йигит-қизларнинг шахсий ривожланиши учун асосий йўналтирувчи омили ҳисобланади [Юсупов, 2019]. Агар ота-она ўзаро ҳурмат, ишонч, бир-бирига кўмакдош бўлиш ҳиссини кўрсатиб турса, бу фарзанд учун доимий равишда ҳис қилинадиган дастур бўлиб қолади. Миллий кадриятлар, урф-одатлар эса шу муҳитда дастак сифатида хизмат қилади.

Шу ўринда, ўзбек миллий анъанасига кўра, жамиятда катталарни эъзозлаш, ёшлар тарбиясига жиддий ёндашиш, оилада меҳр-оқибатни мустаҳкамлаш каби фазилатлар долзарбдир. Давлат хизматчисининг шахсий ривожланишида бу анъаналар адашмасдан, инсонпарварлик руҳи билан ташкил қилинган бўлса, у ўз салоҳиятини эркин ошириб бориши мумкин [Аминов, 2019].

Оиладаги психологик муҳит ёки эмоционал муҳит давлат хизматчисининг шахсий ривожланишида гиёҳлардан ҳам муҳимроқ. Чунки иш жараёнида учрайдиган турли масъулиятлар, чарчоқ, стресс, босимлардан халос бўлиш, уларни бартараф этиш ҳамда эмоционал жиҳатдан тикланиш учун давлат хизматчисининг оилада маънавий суянчга эга бўлиши зарур [Шарипов, 2021]. Агар оилада доимий низолар, тушунмовчиликлар, салбий муносабатлар бўлса, бу биринчи навбатда шахсий ривожланиш суръатига зарар келтиради. Шахс мослашув, стрессни бошқариш каби кўникмаларига эга бўлмасдан, иш самарадорлиги ҳам пасаяди.

Давлат хизматчисининг шахсий ривожланишида оила аъзолари ўртасида бирдамлик, бир-бирини қўллаб-қувватлаш жуда катта аҳамият касб этади. Бирдамлик шароитида шахс:

- Янги ғояларни эркин ифода қилиши, уларни оилада муҳокама қилиши мумкин;
- Болалар ёки бошқа оила аъзолари билан самарали мулоқот орқали ўз фикрини тўғри етказиш қобилиятини ривожлантиради;
- Оилада рўй берадиган турли воқеаларни биргаликда ҳал этиш орқали жамоа билан ҳамкорлик қилиш кўникмасини шакллантиради.

Давлат хизматчисининг касбий фаолиятида адолатлилик, ҳалоллик, инсонпарварлик, бирдамлик каби ахлоқий асослар имконият беради. Бу сифатларнинг илк кўриниши эса оилада шаклланади. Ота-она болага турмушда эришиши мумкин бўлган асосий ютуқ – бу унинг ҳалоллиги, инсофлиги, бошқалар манфаатини ҳам ҳисобга олиш кўникмалари эканлигини тушунтириши лозим [Юсупов, 2019]. Негаки, давлат хизматчиси учун энг муҳим кўрсаткичлардан бири – бу коррупциядан холи бўлиш, ҳаққоний муносабатда бўлишдир. Агар оилада

Date: 25th March-2025

ана шундай қизил чизиклар қаттиқ белгилаб қўйилган бўлса, касбий ҳаётда ҳам шахс шу тамойилларни бузмасдан амал қилиши хавфсизроқ.

Оила жамиятда кичик бир намуна саналади. Оилада меҳр-оқибатни шиор қилиб яшаш, унда ҳар бир аъзо бир-бирига ёрдамчи бўлиш, ташкилотчиликни қандай қилишни амалда кўрсатиб бериш ёш шахсларнинг келгуси ҳаёти учун муҳим сабоқдир [Абдуллаев, 2021]. Бир мамлакатда давлат хизматчилари миқёсида йиғиб келадиган ана шундай кўникма мамлакат мудофааси, таълими, соғлиқни сақлаш тизими ёки иқтисодида одиллик, ҳамжихатликни таъминлаб боради.

Оилада молиявий интизом, маблағларни тўғри тақсимлаш, сарафати кам, мақсадли истифодани таъминлаш ҳам давлат хизматчисининг касбий фаолиятида муҳим ўрин тутди. Давлат маблағларини тақсимлашда, турли лойиҳаларни молиялаштиришда, умумий бюджетдан фойдаланишда ҳалоллик принциби кўпроқ аҳамият касб этади. Агар шахс илк бор оилада умумехтиёжлар учун маблағни тўғри тақсимлаш, ҳар бир харажат учун аниқ ҳисоб олиб бориш каби кўникмаларни олган бўлса, касбий ҳаётда у молиявий интизом ёки коррупцияга қарши курашда анча иммунизатсияли бўлади [Рахимов, 2018].

Оила институтларини мустаҳкамлашда, энг аввало, болалар тарбияси масаласи марказий ўрин тутиши лозим. Чунки болалик даврида олинадиган тарбия шахснинг кейинги ривожланиши учун фундамент ҳисобланади. Давлат идоралари билан ҳамкорликда оилада бола тарбияси бўйича методик кўрсатмалар, психологик маслаҳатлар, очиқ дарслар ташкил этилиши мумкин [Халилова, 2020]. Бу орқали келажакда давлат хизматида ишлайдиган кадрларнинг ахлоқий-маънавий даражаси, масъулияти юқори бўлиши таъминланади.

Давлат идораларида ишловчи хизматчилар ҳамда уларнинг оила аъзолари учун мақсадли дастурлар ишлаб чиқиш мумкин. Масалан:

- Оила аъзолари учун янги кўникмалар: компьютер саводхонлиги, чет тиллари, бола тарбияси билан боғлиқ курслар;
- Оила жамоавий дам олишлари, маданий саёҳатлар, спорт тадбирларида қатнашиши учун имтиёзлар яратиш;
- Турли суҳбатлар, тренинглар орқали оилада муносабатлар психологияси, стрессни бошқариш, муаммоларни биргаликда ҳал этиш каби мавзуларни ёритиб бериш [Муминова, 2020].

Бу каби чоралар давлат хизматчисининг руҳий барқарорлиги ва шахсий ривожланиши учун муҳим пойдевор яратади.

Касбий бурчни бажаришда оила билан бўладиган муносабатлар деликат йўналишни ташкил қилади. Баъзи ҳолатларда узок иш вақтини талаб қиладиган лавозимлар оила аъзолари билан кам вақт ўтказишга сабаб бўлади. Шу сабабли, давлат идораларида мослашувчан иш вақтини амалга ошириш, масофадан ишлаш имкониятларини қисман жорий этиш, оила аъзолари билан низолар юзага келмаслигини олдиндан режалаштириб олиш мақсадга мувофиқ [“Меҳнат кодекси”, 2021]. Бу нафақат шахсий ривожланишга, балки умумий касбий самарадорликка ҳам ижобий таъсир кўрсатади.

Date: 25th March-2025

Давлат хизматчисининг шахсий ривожланиши – бу узлуксиз жараён бўлиб, у анча кенг қамровли: ахлоқ, психология, касбий малака, маданият, жамоа билан муносабатлар ва бошқа кўплаб соҳаларни ўз ичига олади. Бу жараёнда оила институти энг асосий омилилардан бири сифатида намоён бўлади. Оиладаги илк тарбия, ота-она намунаси, қўллаб-қувватлаш, меҳр-оқибат, ахлоқий кадриятлар, бирдамлик хисси шахсга умрбод таъсир кўрсатади.

Агар оилада мақсадли тарбия, бирдамлик, очиқ сўзлашув, манфаатлар уйғунлиги таъминланса, бу ҳолатда давлат хизматчиси касбий ҳаётда ҳам самарали қарорлар қабул қилиш, одилликка содиқ бўлиш, жамоа билан аҳил ишлаш ва жамоат олдида обрў-эътиборини сақлаб қолиш қобилиятини намоён этади. Шу боис, оила институти янада мустаҳкамлаш, ота-оналар учун тарбия бўйича замонвий ва миллий услублардан иборат методик кўмаклар ташкил этиш, давлат идораларида оила аъзоларига бағишланган махсус дастурларни амалга ошириш каби чоралар шахсий ривожланишни рағбатлантириш, бинобарин, давлат хизмати самарадорлигини оширишда муҳим вазифа бўлиб қолади.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Аминов А. (2019). “Жамиятда оила институти масалалари.” *Ижтимоий фанлар журналы*, №4, 56–60-бет.
2. Аъзамова Г. (2018). *Шахсий ривожланиш назариялари*. Тошкент: Фан.
3. Абдуллаев Ж. (2021). “Оила институтида бошқарув маданияти: назарий таҳлил.” *Ижтимоий илмий-тадқиқотлар журналы*, №3, 29–36-бет.
4. “Меҳнат кодекси” (2021). – Тошкент: Ўзбекистон Республикаси Қонунчилигининг расмий манбаи.
5. Муминова Д. (2020). “Оилавий муҳит ва шахсий қобилиятлар ривожланиши.” *Ижтимоий психология ахборотномаси*, №4, 67–73-бет.
6. Назаров Б. (2020). “Давлат хизматида шахсий ривожланиш масалалари.” *Давлат бошқаруви илмий журналы*, №2, 45–50-бет.
7. Рахимов Ф. (2018). “Оилада ёшлар тарбияси ва давлат хизматининг ўзаро боғлиқлиги.” *Тарбия масалалари бўйича илмий тадқиқотлар тўплами*, №1, 21–29-бет.
8. Халилова Д. (2020). “Давлат хизматчида психологик компетенцияни ривожлантириш.” *Педагогика ва психология илмий журнал*, №4, 18–24-бет.
9. Ҳамидов И. (2019). “Ижтимоий малака ва давлат идораларида кадрлар фаолияти.” *Ўзбекистон менеджменти*, №1, 12–17-бет.
10. Шарипов Н. (2021). “Давлат хизматчиларида стрессни бошқариш: назарий ёндашув.” *Психология ва ҳаёт*, №2, 34–39-бет.
11. Юсупов Ф. (2019). *Оила социологияси: назария ва амалий ёндашувлар*. Тошкент: Истикбол.

